

Vše, co
potřebujete
vědět
o papoušcích

Helena Vaidlová & Antonín Vaidl

550 otázek
a odpovědí
pro chovatele
papoušků

FYNBOS

550 otázek
a odpovědí
pro chovatele
papoušků

Helena Vaidlová & Antonín Vaidl

Stavba a funkce těla

Jaká je anatomie vejce?

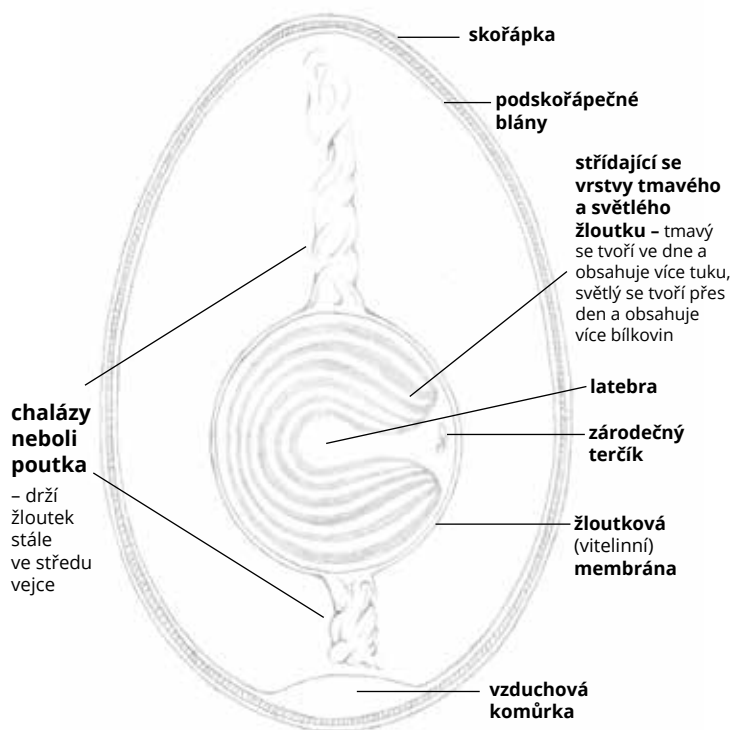
Ochrannou funkci ptačího vejce tvoří vnější obal – kutikula, která chrání skořápku a napomáhá jí udržet pevnost. Skořápka není neprodyšně uzavřena, nacházejí se v ní póry zajišťující možnost odparu nebo adsorpci vody a průstup plynů. Pod skořápkou se nacházejí podskořápečné blány. Vnější a vnitřní podskořápečné (papírové, pergamenové) blány tvoří na tupém pólu vejce vzduchovou komůrku, která je velmi důležitá při líhnutí mláděte. Bílek (albumen) představuje přibližně 2/3 hmotnosti vejce. Dělí se dále na vnější vrstvu – řídký bílek – a hustší vnitřní bílek. Bílek obaluje žloutek a vytváří poutka (chalázy), jež žloutek upevňují.

I žloutek má ochrannou blánu. Kromě složení žloutku, který se dělí na světlý a tmavý, je velmi důležitý zárodečný terčík navazující na krček.

Při prosvícení vejce se právě zárodečný terčík začne rozšiřovat, vytvářejí se cévy a již třetí den můžeme u papoušků bezpečně rozeznat oplozené vejce.

Jaká je anatomická stavba peří?

Ptáci obecně dokážou vytvořit nádherné hry barev na svém opeření. Kovové odlesky některých, např. bažantů nebo špačků, jsou předlohou pro výrobu luxusních společenských a dekoračních látek. I když papoušci

v ptačí říši nepatří zdaleka k těm nejkrásnějším, jejich peří je líbivé a může to být hlavní důvod, proč se rozhodneme pro jejich chov.

Místa, na kterých jsou umístěny folikuly, odkud pero vyrůstá, se nazývají pernice. Na těle papoušků je však mnoho míst, která se nazývají nažiny a jsou zcela holá, překryta peřím z okolních pernic. Peří má velice zajímavou strukturu. Je to kožní derivát podobně jako naše vlasy nebo zvířecí srst. Na peru popisujeme brk (*scapus*),

starého papouška lze také zpravidla dobře poznat **podle stavu rohoviny zobáku a nohou**. Vzhled papouška však nejvíc ovlivňuje to, jak kvalitní péče se mu od majitele dostává. Důležitá je nejen dlouhodobá výživa, ale i frekvence rosení nebo koupání, vhodně vybraná bidla, poskytnutí okusu, možnosti pobytu v prostorné voliérě na slunci, sociální postavení v hejnu i fakt, zda žije jako domácí mazlíček pouze s několika lidmi v domácnosti. Vzhled papouška je tedy závislý na celkovém zdravotním stavu, a ten zase na způsobu života a jeho kvalitě. I mladý papoušek může vypadat staře, je-li zanedbaný. Naopak velmi starý jedinec může při dobré péči vypadat jako právě dospělé mládě.

Je andulka také papoušek?

Snad každý zná andulku neboli papouška vlnkovaného (*Melopsittacus undulatus*) podle jména a většina z nás se s ní někdy setkala při návštěvě známých, v odchodě se zvířaty nebo z vlastní chovatelské zkušenosti v dětství či dospělosti. A je to tedy vlastně papoušek? Ano, má typické znaky všech druhů ptáků systematicky zařazených do řádu papoušků. Základními rozpoznávacími znaky papoušků jsou zahnutá horní čelist zobáku s pohyblivým kloubem, šplhavá noha se dvěma prsty směřujícími dopředu a dvěma dozadu a ve většině případů pestré barevné opeření. V případě andulky se jedná o nejrozšířenějšího papouška v chovu v lidské péči napříč kontinenty.

Dnes již existuje díky cílenému šlechtění mnoho barevných mutací, takže zájemce o chov si může vybrat nejen téměř jakoukoli barvu, na kterou si vzpomene, ale andulky se vlivem šlechtění změnil i tvarem a velikostí postavy a postoje. Přirozená barva andulky v její domovině v Austrálii je zelená a dnes se již mnoho chovatelů snaží vyšlechtit andulky tak, jak vypadají v přírodě.

Co je to pohlavní dimorfismus?

Pohlavní dimorfismus, pohlavní dvojitvárnost či sexuální dimorfismus označuje, že samice vypadá jinak než samec. Rozdíl bývá nejčastěji ve zbarvení peří, ale také v konstituci těla, hlavy, nasazení zobáku atd. Některé druhy papoušků mají pohlavní dimorfismus velmi výrazný. U některých druhů lze sice někdy samce a samici odlišit podle drobných detailů, ale může lehce dojít k omylu. Proto lidé vyvinuli různé metody, jak pohlaví jistě určit.

Jaké jsou metody určení pohlaví u druhů, které nemají pohlavní dimorfismus?

Existují dvě základní metody. **Endoskopie** a **určení pomocí PCR vyšetření** – polymerázové řetězové reakce (polymerase chain reaction). Mezi chovateli známé zkráceně jako DNA.

Pohlavní dimorfismus u papoušků vlnkovaných – andulek (*Melopsittacus undulatus*) je dobře patrný podle barvy ozobí. Samec má modré (viz foto), samice hnědé.

Loríčci jsou velmi nároční na čistotu prostředí i potravy. Při nedodržení standardu péče jejich imunitní systém selhává – loríček červenohlavý (Psittaculirostris d. desmarestii).

znamená třeba staré buňky, buňky napadené virem a nádorové buňky. Musí umět rozeznat vlastní normální buňky a pak ty cizí nebo porouchané. A pokud v tom selže, vznikne třeba autoimunitní choroba.

Obecně je imunitní systém nesmírně zajímavá funkční jednotka, kde všechno souvisí se vším. A pokud se pokusíme jí alespoň trochu porozumět, je daleko jednodušší pochopit souvislost mezi zdravím a nemocí a proč papoušek onemocněl, případně proč v obrovském chovu papoušků umře polovina a ostatní vypadají naprosto zdravě. Takové otázky slyšíme dnes a denně – proč a kde to chytil? Co máme dělat, aby se to příště nestalo? Na to není někdy jasná odpověď. Pokusíme se vysvětlit, jak imunitní systém funguje. Pak snad bude pochopení odpovědí na tyto otázky jednodušší.

Imunitní systém sestává ze dvou spolupracujících a souvisejících složek – **nespecifická obranyschopnost** a **specifická obranyschopnost**. Ta specifická se pak dále dělí na humorální (produkce protilátek) a buněčnou. Může to vypadat složitě, ale je to velmi jednoduché. Všechno je vzájemně propojené a jedna složka je regulována jinou, a pokud to funguje, jsou papoušci zdraví.

Co je to nespecifická obranyschopnost?

Zahrnuje **povrchy těla** – kůži a sliznice. Je to první bariéra, kterou potká případný patogen. A pokud ji překoná, dostává se dál. Příkladem narušené bariéry je sliznice průdušnice, jež je naleptaná vdechováním cigaretového kouře nebo jiného dráždivého

*Příklad směsí vhodných pro klíčení
– směs luštěnin a řeřicha.*

Mykotoxiny jsou produkty některých plísní. Důležité je uvědomit si, že plíseň v dané surovině nebo potravíně už dávno nemusí být (např. po ošetření zrnin před jejich balením), ale její toxiny tam stále zůstávají. Poškozují především játra. Záleží však na jejich množství v krmivu, jsou schopné způsobit i akutní otravu a úhyn.

Stále je potřeba mít na zřeteli, že při nedodržování základní hygieny si udržujeme v chovu plíživá a skrytá onemocnění. V konečném stadiu, když na papouškovi začneme pozorovat, „že je nějaký divný“, je už zpravidla pozdě. Naopak správnými hygienickými návyky – nejen při přípravě vaječné míchanice – můžeme předejít spoustě dlouhodobých a subklinických (na první pohled nezjistitelných) zdravotních problémů v chovu a můžeme se těšit z většího množství odchovaných a zdravých mláďat.

Kdo je schopen krmit a kontrolovat papoušky pouze jednou denně, měl by zvolit spíše komerční vaječnou směs.

Jaké vitamíny a minerály je vhodné přidávat papouškům v zimním období?

Žádné. Mimo hnízdní období krmíme papoušky pestře, ale na energii a vitamíny chudě. Pouze záchovná dávka, aby tělo fungovalo správně, jak má, netrpělo nedostatkem, ale nebylo zbytečně stimulováno nadměrným množstvím vitamínů, minerálů a jiných živin. Energeticky chudá, nicméně kvalitní krmná dávka v mimohnízdním období je základem pro správný efekt náhlého zvýšení přísunu potřebných vitamínů, minerálů, esenciálních aminokyselin, zdravých tuků před chovnou sezónou – tedy pro „flushing“.

Jaké druhy zrnin jsou vhodné pro klíčení?

V současné době je na trhu celá řada krmných směsí, některé jsou určeny přímo k nakličování. Největším rizikem při nakličování jsou prašné zrniny, jež jsou zdrojem choroboplodných zárodků. Obecně téměř bezprašné jsou nejčastěji luštěniny. Velmi vhodné jsou fazole katjang neboli vigna čínská (*Vigna unguiculata*) nebo fazole mungo (*Vigna radiata*). Vhodné je také semeno kardi neboli světlice barvířská (*Carthamus tinctorius*). Lze použít i lipicovité rostliny jako je čirok (*Sorghum*) a pšenice (*Triticum*).

Musíme vždy zkontrolovat kvalitu zrnin s ohledem na prašnost a přítomnost škůdců a uvědomit si, že někdy ani značka renomovaných výrobců krmiv nemusí být to nejlepší pro naše papoušky. Protože nakličování semen je velmi populární též pro výživu lidí, lze i na českém trhu v současnosti zakoupit

Kakadu palmový (Probosciger aterrimus) se stejně jako ostatní papoušci v toku předvádí.

nároky jsou pro papoušky z odlišných biotopů a podnebných pásů různé. Existuje jediný typicky alpský druh papouška vyskytujícího se nad hranicí sněhu, a tím je novozélandský nestor kea (*Nestor notabilis*). I některé další druhy se pravidelně setkávají s teplotami pod hranicí mrazu. Těmto druhům mrazivé hodnoty v průběhu zimy nevadí. Existují však i druhy, které naši střeoevropskou zimu zdánlivě přežijí bez problému, avšak organismus se natolik vyčerpá, že papoušci nemají na jaře dostatek energie, aby začali hnízdit. K této okolnosti je při hodnocení neúspěchu chovatelské sezóny také třeba přihlídnout.

Výživa je ovšem zcela nejdůležitějším faktorem. Měli bychom dodržovat jednu zásadu, a tou je sezónnost nutričních hodnot krmné dávky. Ačkoli si můžeme říci, že např. v pralese mají papoušci přece potravu dostatek celoročně, není to úplně pravda. Všude na světě papoušci zažívají období půstu či polopůstu, kdy nemají dostatek žrádla z různých důvodů. V pralese tropického pásma zažívají období dešťů. V této době si nemohou dovolit celý den létat a aktivně shánět potravu, ale schovávají se před deštěm, aby zcela nepromokli. Pak by se snadno mohli stát terčem predátora, takže v tomto období se spokojí s méně vydatnou potravou,

Kolik kaše mám dát v jednom krmení a jak hustá má být?

Konzistence a množství krmiva se mění podle věku mláděte spolu s intervalem krmení. Obecné doporučení je 10 % hmotnosti mláděte na jedno krmení. Během jeho vývoje se ale tento údaj mění právě s intervalem krmení, hustotou kaše a velikostí volete. Po vylíhnutí je kaše vyloženě vodnatá, v množství pár kapek. U mláděte o hmotnosti 20 g nelze po vylíhnutí začít hned krmit 2 ml kaše dle obecného doporučení. Na toto množství se pomalu dostáváme v průběhu prvních dnů.

V prvních dnech krmíme raději asi do 5 % a velmi často, tedy přibližně co 1–2 hodiny. Postupně se kaše zahušťuje a zároveň interval prodlužuje. Na každém krmení je návod, v jakém poměru směs míchat s vodou, a ten je vhodné dodržovat.

Když mláděti začíná růst peří, bývá vole kapacitou na svém maximu. Také kaše už je v tomto období nejhustší – dle návodu na balení. Přirozeně se vole v tomto období zvětšuje a je velmi elastické – schopné pojmout největší množství krmiva v životě papouška. To bývá kolem 15, někdy až 20 % tělesné hmotnosti.

Při kontrole v budkách někdy žaseme, jak obrovské množství krmiva rodiče mláděti nacpou. Chovatel si to dovolit nemůže, není doporučeno překročit 15 % tělesné hmotnosti, protože překrmování je nejčastější důvod zdravotních problémů, jež u mláďat mohou rychle vést k úhynu.

Před odstavenem, kdy je mládě již zcela opeřené, se kapacita volete opět zmenšuje. Doporučené množství je opět maximálně do 10 %.

První trus je dobrým signálem fungující peristaltiky.

První krmení trichy orlího po vylíhnutí.

Mládě trichy orlího.

Papoušek jako společník

Co je normální a co problematické chování papouška chovaného jako mazlíčka?

Stejně jak roste obliba chovat papouška jako domácího mazlíčka, zvyšuje se počet případů souvisejících s poruchou chování. Patří sem poškozování peří i vážné sebepoškozování, nadměrný křik, agrese, strach a nenormální reprodukční chování. Na tyto poruchy neexistuje jeden jednoduchý lék.

Vychází najevo, že ruční dokrmování, nevhodná socializace a výrazný imprinting (vtištění obrazu člověka jako rodiče) mláďat papoušků následovaný zastřiháváním letek dříve, než se naučí létat, jsou počátkem rozvinutí těchto problémů s chováním. Protože je velmi nepravděpodobné, že tento „papouščí průmysl“ v dohledné době zastavíme, je třeba pochopit přirozené chování papoušků a původ těchto jevů, abychom jim mohli předcházet, nebo je napravovat.

Základem je najít kompromis mezi tím, co je normální u papoušků žijících v přírodě a jak si představujeme soužití papoušků a lidí v jedné domácnosti.

Papoušci nejsou domácí zvířata. Jsou to **jen ohočení ptáci**, kteří mají své přirozené instinkty a chování, což jim umožňuje přežít v přírodě. Majitelé občas zacházejí se svými papoušky jako s panenkami a očekávají, že se budou chovat jako lidé. Věří, že navždy si ponechají chování ptačích mláďat, které je v době jejich pořízení tak roztomilé! Pak přichází zklamání ve chvíli, kdy ptáci dospějí a začnou se chovat „normálně“.

Úkolem této knihy mimo jiné je otevřít oči chovatelům a majitelům ptačích domácích mazlíčků tohoto typu. Bez porozumění,

Amazoňan žlutokrký (Amazona auropalliata) je vhodným společníkem a imitátorem pro zkušenější chovatele.

co je pro dospělého papouška normální, nelze očekávat dlouhotrvající harmonický vztah mezi člověkem a papouškem. Změny také většinou vyžadují od majitele více času stráveného péčí o papouška nebo prací související s jeho chovem. Od shánění a výměny bidel, větví na okus, sprchování... až po výstavbu venkovní voliéry.

Zde se jedná o samce. Rozeznání pohlaví u žaka podle ocasu je vysoce spolehlivé, ne však 100%.

a vytvoření vztahu se samicí. V současnosti je doporučeno nechat mláďata prvních pár týdnů s rodiči a teprve potom je odebrat k ručnímu odchovu, protože tento postup snižuje pravděpodobnost problémů chování v budoucnosti. Zároveň je třeba mláďatům umožnit vyrůstat s jinými mláďaty ze stejného důvodu.

Žako je velmi inteligentní a všetečný. Někteří chovatelé se snaží vybírat pro rozmnožování klidné jedince. Žako často vytváří silné citové pouto s vybranými členy rodiny, což může vést k různému problematickému chování, včetně agresivity k ostatním. Během období rozmnožování se poruchy chování ještě více zvyrazňují.

Ve srovnání s ostatními papoušky má žako největší talent k naučení se různých zvuků a slov.

Jak rozeznat samce od samice?

U většiny žaků je obtížné rozeznat pohlaví podle fyzických znaků. Po prvním přepečení lze na spodních krovkách ocasních rozeznat na okrajích tenký šedý proužek u samic, který u samců není patrný. Jinak lze pohlaví určit endoskopicky nebo pomocí DNA analýzy.

Žakové si nejraději sami vybírají partnera na celý život. Rozmnožují se celkem snadno a jejich mláďata se ručně odchovávají také bez problémů. Pod rodiči bývá potíž s patologickými frakturami v důsledku nedostatku vápníku, což je velmi jednoduché řešit kvalitní krmnou dávkou a pobytem ve venkovních voliérách přes léto.

Legislativa a evidence

Jak postupovat, když chci chovat druh podléhající CITES?

CITES je oficiálně používaná zkratka pro Úmluvu o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin – Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.

V přílohách CITES jsou zařazeny všechny druhy papoušků (řád *Psittaciformes*) kromě čtyř nejběžnějších: agapornis růžohrdlý (*Agapornis roseicollis*), papoušek vlnkovaný neboli andulka (*Melopsittacus undulatus*), korela chocholatá (*Nymphicus hollandicus*) a alexandr malý (*Psittacula krameri*).

Naprostá většina papoušků je zařazena v příloze CITES II (v EU příloha B), ti nejohroženější jsou pak zahrnuti v příloze CITES I (v EU příloha A).

Na druhy z přílohy A se v ČR vztahuje v souladu se zákonem č. 100/2004 Sb. registrační povinnost, a to na každého chovatele jedince. V případě komerční činnosti s takovým druhem je ještě nutné vyřídit si tzv. potvrzení o výjimce ze zákazu komerčních činností (certifikát EU). Obecně u nás platí zákaz obchodování s druhy zařazenými v příloze A, proto se tedy žádá o výjimku z tohoto zákazu.

V případě koupě nebo daru exempláře z přílohy A, na který se, jak je uvedeno výše, vztahuje registrace a také zákaz komerčních činností, musím odeslat na příslušný úřad originál registračního listu, jenž jsem obdržel při koupi či darování, a žádost o zaregistrování na nového držitele. V registračním listu musí být při předání (koupě i dar) vyplněna kolonka č. 21, kam se vyplní adresa nového držitele, a oba – původní i nový majitel – podepíší přenechání jedince!

Žádosti o registraci, přeregistraci či nahlášení úhynu nejsou jednotné, nemají předepsaný formulář, je tedy vhodné zjistit, jaký formulář používá váš krajský úřad.

Termín pro oznámení změny majitele exempláře je 30 dní. V případě, že se jedná o koupi, prodejce mi k registračnímu listu předá také certifikát EU. **V případě, že se jedná o dar, je nutné vždy doložit darovací smlouvu.** Žádosti o registraci, přeregistraci či nahlášení úhynu nejsou jednotné, nemají předepsaný formulář, je tedy vhodné si zjistit, jaký formulář používá váš krajský úřad. Zde předkládáme vzory formulářů, které lze obecně použít. Přednostně by však měl chovatel hledat na webu formulář, který nabízí jeho místně příslušný krajský úřad.

Povinnosti registrace CITES podléhají i některé běžněji chované druhy – amazoaňan velký (Amazona oratrix).

Veterinární medicína

Jak se mění dostupnost a kvalita veterinární péče pro ptáky a zájem o ni?

Před 15 lety bylo všechno jinak. Především stále bylo možné ptáky dovážet z mnoha různých zemí jejich domoviny legálně, a také se to dělo ve větší míře i nelegálně. Ilegální obchod byl a bohužel i bude pokračovat, jako v každém oboru. Věnujme se však tomu legálnímu.

Mnoho chovatelů dříve preferovalo do chovu právě ptáky z dovozu. Hlavně proto, že při transportu jich uhynula naprostá většina a zbyli jen ti nejsilnější a nejzdravější jedinci. Sebestředný člověk vytvořil transportem v podstatě síto „přírodního výběru“. Slabší jedinci se tak zlikvidovali dříve, než si je pořídil chovatel do svého chovu a oni uhynuli u něj. Jedním z důležitých faktů tedy je, že **dříve byli chováni ptáci obecně zdravější a silnější**. Ti nemocní zmizeli ze světa před tím, než se do Čech dostali.

Dnes je legální dovoz ptáků značně omezen, a tak si toho chovatelé trochu více váží. Podmínky transportu jsou lepší, přepravu přežije většina dovezených jedinců. Během uplynulých 15 let se zlepšila i úspěšnost chovatelů v odchovech, i díky zvyšující se nabídce kvalitních směsí pro ruční dokrmování papoušků. V zajetí se tak odchovává spousta mláďat. Pokud se povede, že pár úspěšně hnízdí, obecně odchovává více mláďat, než by tomu bylo v přírodě. Především ruční dokrmování papoušků zvyšuje počet přeživších mláďat, nicméně ne vždy zcela zdravých. Zákony „přírodního výběru“ jsou stále stejně přísné a z nově narozené populace papoušků zkrátka nemohou být všichni stejně silní a zdraví.

Slabší jedinci jsou citlivější na stres, proto umírají na různé nemoci do prvních deseti let svého života. Počítat s tím, že si pořídím žaka nebo jiného většího papouška a ten bude žít 50 let, jak si mnozí majitelé mazlíčků myslí, je utopie. Z lidí se také málokdo dožije 100 let. Zvýšením počtu odchovaných ptáků v chovech tedy **roste počet jedinců, kteří potřebují veterináře**.

Stále se zlepšuje nabídka kvalitních krmiv pro papoušky, a to především granulovaných. Zvyšuje se také poptávka po těchto kvalitních krmivech. Bohužel však stále vede levná slunečnice ve směsi ostatních semen. Při špatném způsobu krmení ptáků stačí množství podané slunečnice na zasyčení papouška a zbytek směsi zůstává ignorován. Více než 95 % papoušcích pacientů, kteří mají nějaký zdravotní problém a přijdou na vyšetření, žere velmi málo pestré stravy. Nejvíce slunečnici, nějaké ořechy a v lepším případě občas ovoce se zeleninou.

K čemu je ptačí veterinář?

- Poradí
  - ▶ s výživou
  - ▶ s voliérou
  - ▶ s výchovou mazlíčka
  - ▶ s problémovým chováním
- Preventivní péče
- Léčba nemocí
- Chirurgické zákroky

a protkány nově vytvořenými cévami. Nejznámější onemocnění vzdušných vaků je mykóza, kdy se v nich nacházejí větší či menší, starší či čerstvá ložiska plísní.

Co je to endoskopické vyšetření průdušnice?

Má-li papoušek problémy s dýcháním a náhle začne sípat, jednou z možných příčin může být ucpávající se průdušnice v místě rozvětvení do průdušek. Toto místo se nazývá syrinx a nejčastěji se zde nahromadí hlen ucpávající vzdušné cesty, stejně jako lidem při rýmě, která nám zacpe nos. Člověk použije kapesník nebo nosní kapky, ale u ptáků se častěji než v nozdřích nahromadí hlen právě v dolních cestách dýchacích a odtamtud ho dostat kýchním nebo kašláním není tak jednoduché.

Je-li papoušek dostatečné velikosti pro použití endoskopu, je možné v anestezii do průdušnice nahlédnout a někdy lze hlen nebo tvořící se fibrin (tuhá hmota vytvořená zánětem – hnisáním) odstranit k tomu určeným speciálním nástrojem. Papoušci vážící méně než 500 g mívají průdušnici natolik úzkou, že ani nejmenším endoskopem nelze k syrinxu nahlédnout přes vstup zobákem. Pak volíme operační přístup ze spodní části krku, z místa, kde průdušnice vstupuje do hrudníku. I při tomto operačním zákroku je endoskop nezbytný.

Co je to endoskopické vyšetření žaludku?

Papoušci jsou přirozeně zvědaví a často samozvaně okousávají zařízení domácnosti nebo součásti voliéry, o nichž majitel nepředpokládal, že by mohly být v hledáčku zájmu jeho papoušků. A tak se celkem často setkáváme s cizími tělesy v žaludku. Jsou-li drobné, za pomoci vlákniny a dále

Zjištění pohlaví endoskopicky je otázkou minuty.

Odstranění cizího tělesa ze žaludku endoskopicky je velmi šetrné, ale náročnější na provedení než chirurgické.

vhodných léků se obvykle dříve či později podaří dostat je ven přirozenou cestou přes střeva a kloaku.

Větší nebo výrazně škodlivá (ostrá či jedovatá) cizí tělesa je nutné dostat ven rychle. Pak lze zvolit buď operační přístup přímo k žaludku, nebo cizí těleso odstranit cestou přes zobák za pomoci endoskopu.

550 otázek
a odpovědí
pro chovatele
papoušků

Vydalo Nakladatelství FYNBOS s. r. o., Dubné 168, 373 84 Dubné, www.fynbos.cz
v roce 2020 jako svou 7. publikaci

Texty a fotografie © MVDr. Helena Vaidlová, Antonín Vaidl
Ilustrace © Kristýna Zelená
Jazyková korektura Jana Zuziaková
Grafické zpracování © Nakladatelství FYNBOS s. r. o.
Tisk a vazba Neografia a. s.
Vydání první

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována
elektronickým, optickým, audio, mechanickým či jiným způsobem
bez písemného souhlasu autorů a vydavatele.

ISBN 978-80-907332-6-8

